

Kuu Kirkas

Zacharias Topeliuksen näytelmä

Julkaistu ensimmäisen kerran 1871

Uudenkaarlepyynviikko 2024

Teksti on Uudenkaarlepyyn kaupunginkirjaston
henkilökunnan muokkaama

Kuuhulan vanha ukko ja akka tulivat kävellen kaupungista. Akka pysähtyi aidan eteen. Aidan takana oli suuria omenapuita. Omenapuiden oksilla riippui suuria ja hienoja omenoita.

– Kiirehdi, akka! Pian on pimeää. Miksi pysähdyt ja mitäs katsot? ihmetteli vanha ukko.

– Katson vain puutarhan kauniita omenia. Maanviljelijä Jormulainen voi pitää itseänsä onnekkaana. Kaikki oksat ovat täynnä omenoita ja niistä maksetaan hyvin torilla.

– No, mitä sitten? Miten hänen omenansa koskettavat meitä? Meillä on voita, leipää ja perunoita. Pärjäämme ilman omenoita, sanoi ukko.

– Ei, se ei koske meitä. Ajattelen vain, kuinka vähän maksua me saamme perunoista, kun taas Jormulainen saa monta hopeapenniä, sanoi vanha akka. Jos meillä vain olisi puolet noista hienoista omenoista, voisit ostaa itsellesi suolarinkileitä ja vehnäpitkoja ja saisin juoda pienen santsikupin, jatkoi akka.

– Kyllä se olisi jotain. Söisin rinkeleitä koko päivän, sanoi ukko.

– Ja jättäisin aina kahvipannun kiehumaan liedelle jatkuvasti, se ääni olisi ihanaa musiikkia korville! Minusta on oikein, että Jormulainen jakaisi osan omaisuudestaan kanssamme, akka pohti.

– Tuo kitupiikki!? Hän ei koskaan antaisi meille mitään, sanoi ukko tiukasti.

– Joo. Ja siksi mielestäni voisimme tehdä pientä jakoa hänen kanssaan, vastasi akka viekkaasti.

– Perunammeko? ukko kysyi epäuskoisena.

– Voi ei! Hänen omenansa! Nyt tulee pimeä ja pilvinen ilta. Sitten tarvitsemme vain pienet tikkaat ja säkin.

– Tarkoitatko että aiomme varastaa? Etkö häpeä, eukkoseni? ukko sanoi epäuskoisena.

– Huh, kuka varastamisesta puhuu? Ei, jakaisimme vain vähän, vähän kurjuuden yltäkyläisyyttä. Se ei voi olla muuta kuin laillista ja oikein, vanha akka sanoi.

– Hmm... kyllä, se voisi olla, mutta... sanoi ukko ajattelevasti.

– Odotetaan, kunnes tulee todella pimeää. Rikkaiden jakaminen köyhien hyväksi ei ole vain laillista, vaan suorastaan velvollisuus, sanoi akka.

– Kyllä, mutta... aloitti ukko.

Yhtäkkiä ilmestyi kaksi lasta säkit selässään. Matti ja Maija olivat ulkona kävelemässä.

– Kuulitko, Matti, mitä vanha nainen sanoi? Rikkaiden täytyy jakaa köyhille, sanoi Maija. Hän kääntyi akkaan päin ja jatkoi:

– Rakas rouva, olemme kaksi köyhää lasta, joilla ei ole leipää eikä kotia. Voimmeko yöpyä luonanne?

– Mitä nyt? Hävetkää, tulla nyt kerjäämään tuollaista maantiellä! Ihan kuten meillä olisi varaa majoittaa teidät, sihisi akka. Hän kääntyi ukkoon päin ja sanoi: Tule, meidän täytyy kiirehtiä kotiin.

Lapset jäivät yksin paikalle, kun ukko ja akka alkoivat kävellä kotiin.

– ”Niin se voi mennä, sanoi Jaska”, sanoi Matti. Ehkä löydämme nukkumapaikan... Näetkö kauniita omenoita, Maija? kysyi Matti ja hän puhkesi lauluun.

*Kaksi kultaomenaa / jos nyt vain ois mulla,
saisin varsan ratsastaa, / voisin rikkaaks tulla.
Mutta nyt käy tallustain / siskokulta rinnallain,
poistain linnun lailla vain / huolet laulelulla.*

– Olet aina niin iloinen Matti. Haluaisitko pari hienoa omenaa? Maija kysyi.

– Kyllä, jos minulla olisi omenoita, saisit ne kaikki. Mutta nyt otan vain kiven..., sanoi Matti.

– Ja minä otan kävyn, jatkoi Maija.

– Ja sitten teeskentelemme, että ne ovat omenoita, koska omenat ovat niin kalliita, sanoi Matti.

Lapset alkoivat heitellä käpyjä ja kiviä ja nauroivat iloisesti yhdessä.

– Nyt teeskentelen syöväni omenani, Maija sanoi ja puri käpyä.

– Ja minä teeskentelen tuovani omenani kuninkaan hoviin, vastasi Matti ja poimi kiviä.

Kun lapset leikkivät ja nauroivat keskenään, maanviljelijä Jormulainen tuli kävelemään aidan toisella puolelle.

– Minulla on niin kauniita omenoita! hän pohti. Ne ovat kohta kypsiä. Täällä maantiellä näyttää olevan monta erilaisia ihmisiä, minun täytyy varoa, ettei kukaan varasta omenoita. Hän kuuli lasten leikkivän ja käveli heidän luokseen.

– No, tässä on kaksi kerjäläislasta katsomassa puutarhaani. Mitä te täällä teette? Jormulainen kysyi.

– Olemme vain kävelemässä tietä pitkin, arvoisa maanviljelijä, vastasi Matti reippaasti.

– Uskaltaisittepa vain ottaa omenoitani! huudahti Jormulainen.

– Ei todellakaan, Jormulainen! Keräämme parhaillaan omia omenoitamme, sanoi Matti.

– Mitä sinä sanot? Ettehän te ole kiivenneet aitani yli? kysyi Jormulainen.

– Täällä meidän puolellamme omenoista ei ole pulaa! Koko tie on täynnä ja useita on ojan reunalla, vastasi Maija.

– Nehän ovat vain kiviä ja käpyjä, sanoi Jormulainen. Outoa kuinka tyhmiä lapset voivat olla, hän puhui itsekseen ja käveli pois.

– Hän luulee olevansa niin viisas. Hän on huolissaan ja kävelee yötä päivää varkaita peläten. Me olemme rauhallisia. Kukaan ei varasta meidän kultaomenoitamme, sanoi Matti iloisena.

– Nyt pimenee Matti. Mistä meidän pitäisi löytää hyvän ladon? Maija ihmetteli.

– Parasta on kulkea tietä pitkin kylään. Emme todennäköisesti löydä yöpymispaikkaa metsästä, vastasi Matti.

– Olen huolissani eksymisestä pimeyteen. Kunpa meillä olisi kuunvaloa. Kultakuu tule valaisemaan meille tietä, lisäsi Maija kasvot kohti taivasta. Taivaalla kuu nousi ja valaisi tien lapsille. Samaan aikaan kuu hyräili pienen säkeen:

Kello on kahdeksan lyönyt / haasta jo saapuvi karja syönyt

loppuvi puuhat ja päivän työ / Sisään nyt lapset! Joutuu yö!

– Siellä ystävällinen kuu nousee taivaalle. Ihanaa kun on täysikuu! huudahti Maija. Kuulitko Matti? Kuulosti kuin kuu laulaisi meille laulun?

– Olet hauska, Maija, sanoi Matti. Aivan kuin kuu voisi laulaa? Se on palovahti, joka laulaa kylässä.

– Muistatko laulun ”Kuu kirkasta”? Jonka äiti lauloi meille Matti?

– *Kuu sisään katsovi huoneeseen niin kaukaa taivahan tieltä. Käy silloin...,* Maija aloitti.

– *Mieleni murheeseen. Ja mä kosken kantelon kieltä...,* Matti jatkoi.

– *Oi sentään, miekkosta kultakuuta, yli maan saat kulkea ilman muuta. Ei murheit' oo...* lapset lauloivat yhdessä.

– *Hohoo, hohoo,* kuu jatkoi.

– Kuulitko! Kuu lauloi mukana! Maija huudahti.

– Ei, se oli luultavasti kaiku metsässä, Matti oikaisi häntä.

– Mutta luulin kuulleen jotain..., sanoi Maija. Mutta Kuu kirkas, kuinka surullinen sinä varmaan olet. Yksin siellä taivaalla, etkä koskaan pääse leikkimään kultaomenilla maan päällä.

– Kuulla on varmaan muutakin tekemistä, sanoi Matti. Se liikkuu kuin yövartija lyhty kädes-
sään loistaen kaikille, jotka ovat eksyneet maan pimeyteen. Se on myös kultaseppä, ajatteli
Matti. Se kultaa puita ja hopeaa järven. Se on myös poliisi, varkaiden vaarallisin vihollinen.

– Aivan oikein, sanoi Maija. Kuu kirkas, voisitko näytää meille tietä latoon!

Lapset jatkoivat kuunvalossa. Kuu pohdiskeli mitä Maija oli sanonut.

– Joskus tunnen itseni yksinäiseksi, ajatteli kuu. On totta, että minulla on paljon tekemistä.
Joka viikko vaihdan muotoani. Nyt olen pyöreä, mutta toisella kertaa olen puolikas. Hetken
päästä minua ei nähdä ollenkaan. Sitten minusta tulee jälleen ensin pieni kapea kaari ja
sitten taas puolikas. Lopulta olen taas pyöreä. Vaeltelen ikuisesti taivaanlinnakkeessa yrittä-
en löytää kotia, ja on totta, että olen sekä yövartija, kultaseppä että poliisi.

Kuu ajatteli hetken ja sitten se sai idean.

– Ehkä voisin pitää vähän hauskaa ja ryömiä säkkiin hetkeksi? Kun pimenee, kaikki varkaat
ovat liikkeellä. Saatan luultavasti saada muutaman varkaan kiinni, kun ryömin säkistä! Sitten
minun kaunis valoni loistaa pimeässä yössä ja maan lapset kutsuvat minua Kuu kirkkaaksi.
Kuu ryömi säkkiin ja kaikki pimeni. Sitten Kuuhulan pari tulivat kantaen tikkaita ja säkkiä.

– Tiedätkö akka, minusta ei tämä tunnu oikein hyvältä, vaan melkein siltä kuin varastaisim-
me Jormulaiselta, sanoi ukko.

– Mitä löpöttelet! Onko se varastamista, kun otat sen, mihin sinulla on oikeus? Olisi eri asia,
jos varastaisimme härän. Mutta nyt teemme palveluksen naapurillemme. Säästämme hänet
omenoiden poimimisen vaivasta. Aseta tikkaat aitaan vasten ja jos sinä poimit, seison alla ja
pidän säkistä, sanoi akka. Meidän on kiirehdittävä, niin kauan kuin on vielä pimeää.

– Mutta minusta se ei ole oikein... aloitti ukko.

– Poimi nyt! akka sanoi terävästi.

Sitten kuu katsoi ulos säkistään.

– Mitä sipinää ja supinaa täällä pimeässä on? ihmetteli kuu.

– Herranen aika, nyt tuli kuutamo! huudahti ukko.

– Kerää vain! vastasi akka.

– Ei, en uskalla. Uskon näkeväni Jormulaisen, tuolla puiden välissä, sanoi ukko hermostunee-
na ja alkoi kiivetä tikkailta alas.

– Höh! Mitä me nyt teemme, kun tuo kelvoton kuu paistaa meitä ihan suoraan vasten naa-
maa? sanoi akka ärtyneenä.

– Mitäpä muuta tekisimme kuin menemme kotiin? ihmetteli ukko.

– Tiedän mitä teemme, vastasi akka. Menemme kotiin hakemaan tervapytyn ja harjan ja
sitten tervaamme kuun, jotta se pimenee! Pane koipiesi liikkeelle ukko! Me menemme ko-
tiin! sanoi akka.

Kuulla, joka oli kuunnellut ukon ja akan keskustelua, oli ovela pilke silmissään.

– Aikovatko he tervata minut? He voivat yrittää! He luulevat, etten kuule heitä, mutta kuulen
pienimmäinkin kuiskauksen maan pinnalla, sanoi kuu nauraen.

Jormulainen käveli omenatarhassaan.

– En käsitä tätä. Kuulinko jonkun puhuvan? Täällä on ihan varmaan varkaita, jotka haluavat
omeniani, Jormulainen sanoi itselleen. Sitten hän löysi tikkaat ja säkin.

– Ahaa! Mitä minun pitäisi tehdä nyt? Olen rikas mies ja rohkea myös. Ehkä minun pitäisi
piiloutua aidan taakse? Jormulainen ajatteli. Mutta on niin kirkas kuutamo. He näkisivät yö-
myssyni. Ehkä voisin ryömiä tähän säkkiin? Jormulanien ajatteli. Kukaan ei näe minua siellä
ja kun he tulevat, ryömin esiin ja paljastan heidät.

Hän ryömi nopeasti säkkiin. Kuu katsoi Jormulaisen kekseliäisyyttä ja pudisti päätään. Samaan aikaan Kuuhan ukko ja akka palasivat kantaen tervapyttyä ja pitkävartista harjaa. – Kiipeä, niin korkealle kuin pääset, jotta yletät harjalla kuuhun. Olen täällä alhaalla ja pidän tervapyttyä, sanoi akka.

– Mutta se on niin korkealla... ukko murahti heikosti.

– Aloita vain, sanoi akka. Mutta mitä säkille on tapahtunut, se näyttää aivan pyöreältä? Vanha nainen tunnusteli säkkiä ja tarttui välittömästi tilaisuuteen sitoa säkin hihnan. Joten nyt se istuu paikallaan, kun tervaamme kuuta! nauroi akka.

– Haha, vastasi kuu.

– Kuulitko? Joku nauraa! sanoi ukko hämmästyneenä.

– Höh, ylös nyt, nopeasti! sanoi akka.

Ukko astui tikkaille ja piti harjaa kuuta kohti.

– Se on liian korkealla, ukko totesi.

Akka otti harjan käteensä ja asettui tikkaille vanhan miehen taakse.

– Anna minun auttaa sinua, niin näet, että yletämme kuuhun.

– Hahaha! nauroi kuu.

– Kuuletko eukko, harja nauraa meille! sanoi ukko.

– Hetkinen, olen hyvin lähellä kuun reunaa. Nyt värjäämme kuun ruskeaksi, kuin jauhettu kahvi! Nyt yletymme ylös asti, akka sanoi.

Akka ja ukko seisoivat maalaten kuuta tervalla, kun molemmat yhtäkkiä huusivat:

– Auts! Hän ottaa minut kiinni!

– Auts! Hän ottaa minutkin, auttakaa! ukko huudahti.

Yhtäkkiä kuu oli tarttunut ukkoon ja akkaan ja nostanut heidät maasta. Yö pimeni ja ukkonen jyrisi. Alkoi sataa ja akka ja ukko eivät olleet enää näkyvissä. Matti ja Maija juoksivat. Heidän täytyi etsiä suojaa myrskyltä.

– Maija! Missä olet Maija? Matti huudahti.

– Olen täällä! On niin kauhean pimeää, vastasi Maija.

– Tässä minä olen, Matti sanoi. Tule, mennään tätä tietä, luulen näkeväni talon.

– Se on vain aita, sanoi Maija. Mutta olemme kävelleet niin kauan ja olemme eksesissä. Levätäkö hetki? Jospa meillä olisi kuutamo, Maija huokasi.

Hetken kuluttua sade lakkasi ja kuu alkoi taas loistaa. Mutta jos katsoisi kuuta tarkkaan, niin näkisi pienen ukon ja pienen akan roikkumassa kuussa.

– Kiitos valostasi kuu kirkas! Nyt tiedän missä olemme. Olemme herra Jormulaisen puutarhassa, Maija sanoi.

– Aivan oikein, sanoi Matti. Mutta katso Maija! Mikä kuussa roikkuu?

– Näyttää ukolta ja akalta... sanoi Maija hämmästyneenä.

– Totta, vastasi Matti. He olivat täällä jokin aika sitten. Miten ihmeessä he pääsivät kuuhun?

– He halusivat tervata minut, vastasi kuu, jotta he voisivat viedä omenoita pimeässä. Sen sijaan sain ne kiinni.

Lapset näkivät yhtäkkiä jotain liikkuvan aidan vieressä.

– Mikä tuo on? Maija ihmetteli.

– Se on säkki! sanoi Matti. Se kävelee!

– Olkaa kilttejä ja päästä minut ulos! Jormulainen kuului sanovan säkin sisältä.

– Kuvittelet kuulevasi sekä kuun että säkin puhuvan! Minne menet? Pudotanko sinut lampeen? kiusoitteli Matti.

– Ole kiltti, säästä henkeni! Olen Jormulainen ja annan sinulle sata markkaa,

jos päästät minut ulos säkistä.

– Sata markkaa? Huijaat varmasti, Matti sanoi.

– Suurimman omenapuun alle olen kaivannut maahan pussin hopearahoja. Saat puolet, jos päästät minut ulos, Jormulainen sanoi.

– Päästä hänet ulos, Matti, sanoi Maija.

– Ei, odota hetki. No, vain puolet hopearahasta? Taidan heittää sinut lampeen sen sijaan, sanoi Matti.

– Saat kaiken mitä minulla on, rakas varas, kun vain pääsen ulos säkistä, Jormulainen sanoi. Matti tarttui säkkiin ja avasi sen, jotta Jormulainen pääsi ulos.

– Kiitos, varas! sanoi Jormulainen.

Mutta sitten hän näki, että kaksi pientä lasta oli vapauttanut hänet, ja katui sitä.

– Vai niin, tekö siinä olettekin kakarat! sanoi Jormulainen. Eikö teitä yhtään hävetä, että olette huijannet herrasmiestä. Odottakaa vain kunnes saan teidät kiinni!

– No säkki! Annas tänne ne sata markkaa, Matti käski.

– Ette saa penniäkään, lapset. Häipykää! sanoi Jormulainen vihaisesti.

– Kiitos, säkki! Tyydyn hopeapussiin. Olen jo kaivannut sen esiin, sanoi Matti iloisesti.

– Minä onneton! huudahti Jormulainen. Ensin varastatte omenani ja sitten hopeani. Täältä saat sata markkaa, mutta anna hopeapussi takaisin!

– Pidä rahasi! Pidä hopeasi. Emme halua mitään, me vain vitsailimme kanssasi, sanoi Matti.

– Ettekö te ole niitä, jotka toitte tikkaat ja säkin tänne varastaaksenne omenani? Jormulainen ihmetteli.

– Ei, Maija sanoi. Ukko ja akka sen tekivät. Mutta koska kuutamoo oli liian kirkas, he halusivat tervata kuun. Mutta kuu kirkas ei voinut suostua siihen. Voit nähdä itse, kuinka heille kävi. Jormulainen laittoi lasinsa päähän ja tuijotti kuuta.

– Totta. Naapurini, Kuuhulan ukko ja akka! sanoi Jormulainen. Mutta miksi teitä kahta kutsutaan? hän ihmetteli.

– Maija ja Matti, vastasi Maija.

– Kiitos Maija ja Matti, että pelastitte minut säkistä. Teille olen kertonut missä minulla on rahani, mutta ette kuitenkaan halua mitään. Kerro minulle, haluatteko jäädä yöksi ja saada kunnan illallisen? Voinko maksaa teitä tällä tavalla? Jormulainen ihmetteli.

– Kiitos, ilomielin, Matti sanoi..

– Ja kiitos kuu kirkas! Valollasi olet näyttänyt monelle köyhille lapsille tien lämpöiseen kotiin! sanoi Maija.

– Se on vähintä, mitä voin tehdä, kuu vastasi. Loppujen lopuksi kuljen yksin ja etsin kotia ympäri maailmaa.

Kuu vaelsi poikki taivasta eikä vanhalla ukolla ja akalla ollut muuta vaihtoehtoa kuin seurata. Ja jos he eivät ole vielä tulleet alas, he luultavasti roikkuvat sen perässä edelleenkin.

Kuu maahan katsovi kierohon / ja kulkee taivahan tiellä.

Ja siellä Kuuhulan ukko on, / ja äksy akkansa siellä.

*He aikoi tervata kultakuuta, / mut kiinni joutui he ilman muuta
ja kuuhun jäi, ja kuuhun jäi.*

Siell' istuu ukko ja akka vaan, / ei pois nyt pääse he milloin.

Ja kultaa lahjaksi lapset maan / saa kultakehästäs illoin.

*Vait, tyynnä pilvistä astut esiin, / luot kumotustasi ösiin vesiin,
sinitavaaltas, sinitaivaaltas.*